

## K N J I Ž E V N O S T

### OB JUBILEJNI ŠTEVILKI GEOGRAFSKEGA VESTNIKA (ob njegovem 50-tera letniku)\*

Ni sicer navada, da bi v Obzorniku poročali o Geografskem vestniku, saj imata obe društveni reviji povečini iste bralce oziroma naročnike. Tokrat, ko gre za jubilejno številko, naj o njem vseeno spregovorimo\*.

Običajno se ob takih prilikah ozremo na življenjsko pot, ki je za GV zelo uspešna. Toda k poročanju me je spodbudil pravzaprav drug, čisto praktičen razlog. V jubilejni številki je namreč prikazan celotni vsebinski razvoj GV in nanj želim najprej opozoriti. Gre za pregled vseh dosedanjih letnikov, urejen po tematiki in rubrikah, ki ga je pregledno in vestno sestavil S. Ilešič. s tem prav gotovo zamudnim delom smo dobili dragocen in hkrati priročen pregled vseh dosedanjih vestnikovih študij. Taki pregledi literature so v našem času izredno dragoceni tudi za šolnike. Že ta razlog je dovolj tehten, da na letošnjo številko GV posebej opozorim. Še zlasti, ker se nam zna zgoditi, da Ilešičev prispevek med Razgledi in Književnostjo kratkomalo prezremo.

S tem opozorilom pravzaprav odpade potreba po pregledu dosedanje Vestnikove poti, saj se ta lepo zrcali v pravkar omenjenem prispevku. Zato raje premislimo o sedanjih vlogi in nalogah, ki jih čas in razmere prinašajo naši osrednji geografski reviji. Ne gre za prikaz jubilejne številke same po sebi, kajti tudi ta je, podobno kot dosedanje, v glavnem dobro urejena, temveč za to, da se ob njej širše in kritično dotaknemo nekaterih vprašanj našega geografskega tiska in tako morda pripomoremo k njegovi, še uspešnejši rasti.

Če se najprej ustavimo ob tematiki jubilejne številke, se vprašamo, ali vanjo sploh sodijo krasoslovne razprave, še posebno če so tako specialne, kakor sta Kunaverjeva in šušteršičeva, ko pa imamo Krasoslovni zbornik, ki je kot nalašč za take objave. Razen tega ne gre za posamezno razpravo, ki bi popestrila vsebin, temveč je njihov delež takšen, da številki daje krasoslovno obeležje.

Tudi za avtorje je izbrana objava vprašljiva, saj take razprave pridejo v specializiranih publikacijah prej in bolj do veljave. Ne gre torej za nikakršne pomisleke glede kvalitete teh prispevkov. Nasprotno, ti so takšni, da sicer dvigajo raven revije, saj poleg konkretnih obravnav, uporabljajo izpopolnjene raziskovalne metode, kar jim daje globlji pomen. Če so zašle v GV je bržkone prej posledica pomanjkanja prispevkov kakor česa drugega.

Navzven je pojasniti izbrano tematiko jubilejne številke mogoče zelo enostavno že s tem, da GV ni samo časopis za geografijo, temveč tudi za sorodne vede, kakor opredeljuje že njen širši naslov. Toda s tem zadenemo ob pomislek, ali je takšna zasnova revije v sedanji organizaciji znanstvenega dela in pri današnjem financiranju znanstvenega tiska še smiselna in smotrna. Mimo tega ne gre samo za fiziognomijo GV, temveč našega geografskega tiska sploh. Več publikacij iste stroke pomeni, da grs za razvejano in smotrno delitev tiska in za ustrezno usmerjenost posameznih glasil. Zato je vprašanje medsebojne urejenosti celotnega tiska, ne da bi pri tem navajali še druge primere, prav gotovo eno od pomembnih vprašanj sedanje slovenske geografije.

\* Leto 1978 je bilo za Geografsko društvo Slovenije prav gotovo pomembno, čeprav tega ni posebej počastilo. Obe društveni glasili sta namreč dosegli razveseljivo obletnico. Poleg 50-te številke GV je izšel tudi 25-ti letnik GO.

Nanj se navezuje drugo, sicer ožje, a prav tako pereče vprašanje, ki se nanaša na neposredno urejanje geografskih glčisil. Najprej gre za vprašanje geografskega jezika oziroma terminologije, kajti glede tega ne moremo biti povsem zadovoljni. Nedvomno je treba vztrajati pri načelu, da termine, ki jih uvajamo ali prenašamo od drugod, pri prvi uporabi natanko definiramo, da opredelimo morebitne razločke med geografskim in drugim pojmovanjem ter hkrati opredelimo odnos do dosedanjih izrazov. To je sicer ena od osnovnih žalitev znanstvenega jezika, a na to očitno prevečkrat pozabljamo. Pogosto smo namreč priča nekritičnemu sprejemanju različnih terminov, čeprav so presplošni, premalo jasni ali sporni. S tem ne trpi samo medsebojno sporazumevanje v stroki, tamveč tudi med njimi in vsebinska jasnost prispevkov sploh. Žal taki pojavi niso osamljeni in tudi jubilejna številka GV se jim ni povsem izognila, npr. v sestavku o začasnem zaposlovanju iz SR Slovenije v ttijini (recimo "prostočasovni prostor" in drugi izrazij sploh je ves sestavek prepoln različnih "prostorov"), še več tega pa je v Geographici Slovenici.

Ne gre pa samo za to. Tudi tiste termine, ki smo jih v geografskem tisku kritično že osvetlili oziroma opredelili, ša naprej uporabljamo vsak po svoje in eden mimo drugega, ne da bi skušali kakorkoli utemeljiti svojo rabo, kar je za strokovni tisk nenavadno. Zato naj bi uredništva bolj kot doslej in tudi bolj enotno skrbela za take in podobne zahteve strokovnega jezika. Pri tem ne gre za težnje po omejevanju ustvarjalnosti ali zaviranju razvoja geografske terminologije, temveč za osnovna načela znanstvenega pisanja zaradi lažjega in racionalnega načina sporazumevanja. Geografski jezik naj bi razvijali tako, da bi novosti sproti utemeljili, vsekakor pa naj bi bile boljše od dosedanjih. To je še posebno pomembno v času, ko v zaenkrat še skupen geografski jezik že prodirajo logične posledice neenotnega pojmovanja koncepta in predmeta geografije.

Odveč je omenjati, za katere termine gre. Žal jih ni tako malo in čedalje več jih je, med njimi pa so tudi temeljni. Recimo, "kompleksno" ni sinonim za "geografsko" in prostor ni sinonim za geografsko okolje. Geografija je generično sicer prostorska veda, kakor še marsikatera druga, toda subgenerično je določno opredeljena in zato prostor nikakor ni predmet geografije, ker je mnogo presplošen in preobsežen pojem» tudi okolje ni sinonim za geografsko okolje ali predmet geografije. S takšno ohlapnostjo zanikamo razlikovanje med splošnim in posebnim, kar prav gotovo slabi geografsko bit.

V geografskem tisku je moč opaziti, da zlasti mlajši pisci nekritično sprejemajo s tujimi strokovnimi izrazi vred tudi negeografski način mišljenja in izražanja. Gre za nekritično občudovanje aplikativnih strok in za nerazumevanje lastne stroke in nezaupanje vanjo. To se rado primeri zlasti geografom, ki delujejo v aplikativnih ustanovah, čeprav so v njih prav zato, da pri interdisciplinarnem delu uveljavljajo geografski način mišljenja in dela, ravno tu popuste. Taki pojavi pa so, žal, tudi v geografskih ustanovah. To bržkone ni posledica pomanjkljivega stvarnega znanja, temveč prej posledica pomanjkanja geografskega duha in trdnega geografskega koncepta. Ob tem se mora sicer najbolj zamisliti geografska šola, toda prav tako tudi uredništva geografskih publikacij, ko gre za objave s takimi potezami.

Pri nekaterih geografih se tuja miselnost že pozna, čeprav se že po razmeroma kratki praksi vrnejo na geografske ustanove. Te pojave nekateri med nami enostavno preobrnejo, češ, kako koristno je za geografijo, da se na ta način vnaša vanjo sveža in drugačna miselnost. Pri teh pomislekih seveda ne gre za težnje po zapiranju geografije, temveč za to, da zunanji vplivi bogatijo geografsko misel, ne pa, da jo spreminjajo oziroma siromašijo.

Zaradi konceptualno razrahljane geografske šole imajo mlajši geografi pri svojem raziskovalnem in publicističnem snovanju vrsto težav. Zato toliko bolj pogrešajo mentorstvo, pa čeprav delajo v geografskih ustanovah. Pomen uredništev je tudi zato toliko pomembnejši in uredniškega dela ne bi smeli pojmovati le tehnično, kakor je opaziti pri nekaterih publikacijah, temveč predvsem vsebinsko.

Taki in podobni pojavi kažejo, kako pomembno je uredniško delo in kako nujno je sodelovanje med posameznimi publikacijami ter oblikovanje in uveljavljanje ustreznih uredniških politike za ves geografski tisk. To velja najprej za osnovni geografski koncept, prav tako pa za geografski jezik in terminologijo, za usmerjanje prispevkov, za mentorsko vlogo uredništev in vso drugo dejavnost, ki naj pospešuje smotrnost in vsebinsko zahtevnost geografskega tiska.

Verjetno je tudi urednik GV mislil na take in podobne stvari, ko je v uvodu jubilejne številke omenil občasne zastoje v slovenski geografiji.

V naši stroki, in tisku še posebej, je pereče tudi vprašanje znanstvene kritike. Gre povečini le za občasne in posamične kritične pripombe. Izjema je edinole Ilešičeva kritična misel, ki slovensko geografijo vseskozi spremlja in jo skuša na ta način tudi usmerjati. Toda zgovorna je šibka odmevnost teh prizadevanj, ki kljub jasnim izzivom kaže na preveč prakticistično in oportunistično miselnost, ki je med nami.

Za ilustracijo, kako slabo je razvita naša znanstvena kritika, naj omenim le primere treh, po svoje sicer različno pomembnih geografskih del. Tako je geografski tisk praktično prezrl Ilešičevo Občo geografijo, ki je vsekakor sodoben srednješolski učbenik. Podobno je prezrl Zgonikovo Metodiko geografskega pouka, prvo slovensko tovrstno delo, ki je naletelo izven Slovenije na velik odmev. Toda prav tako je prezrl tudi Medvedov Geografski atlas, ki je, kljub marsikateri kritični pripombi v javnosti, ostal v geografskem tisku brez odziva.

Na sedanji razvojni stopnji naše stroke ne zadoščajo več priložnostne in obrobne kritične opazke. Prizadevno in načrtno bi bilo treba razvijati znanstveno kritiko kot nujni sestavni del celotne rasti geografske znanosti. Odveč je govoriti o njenem pomenu nasploh in še posebej v času raznosmernih teženj, kakršne so v naši geografiji. Tudi zaradi prešibke kritike se prevečkrat z zadovoljimo z dosežnim in objavljamo prispevke, ki so konceptualno neurejeni in nejasni. Uredništva lahko tudi v tem pogledu prispevajo k večji kritičnosti avtorjev.

Žal pri objavah velikokrat odločajo tehnični in drugi podobni razlogi, bodisi naglica zaradi pozno oddanih prispevkov ali pa nuja, ki uredništva sili, da številke izdajajo v okviru proračunskih oziroma finančnih let. Vseeno pa bi bilo treba skrbeti, da je tega čim manj.

Večkrat potožimo zaradi pomanjkanja prispevkov, zrelih za tisk. Tudi v tem je eno od protislovij našega geografskega razvoja, kajti kadrovski, institucionalni in drugi razmah slovenske geografije je večji kot kdajkoli poprej. V Sloveniji je več sto geografov šolnikov, več deset geografov raziskovalcev in več geografskih ustanov. Bibliografija, ki jo objavlja inštitut za geografijo pri univerzi v Ljubljani, kaže, da je v Sloveniji okoli 60 stalno pišočih geografov s povprečno okoli 200 različnimi prispevki na leto in med njimi je veliko raziskav in razprav. Če kljub tem primanjkuje člankov za objavo, skoraj ne more biti druge razlage, kot da so mod elaborati, ki jih oddajamo na Raziskovalno skupnost Slovenije, in med teksti, ki so zreli za tisk, prevelika neskladja. Med razlogi za take razlike ni samo neučrepana organiziranost geografskega znanstvenega dela. Upoštevajoč to realnost, naj bi uredništva sproti spremljala raziskave in med njimi iskala bodoče objave, da ne govorimo o načrtnem usmerjanju prispevkov.

Darko Radinja

DR. IGOR VRIŠER

REGIONALNO PLANIRANJE. Mladinska knjiga,  
Ljubljana 1973, 356 strani

Knjige, ki so jih napisali geografi so v naši strokovni in znanstveni literaturi redka stvar, zlasti še, če so delo domačih avtorjev. Če je izid take knjige dogodek, velja to še posebej za Vrišerjevo Regionalno planiranje. In to iz več razlogov! Prvič gre res za solidno strokovno delo, ki mu čas zlepa ne bo vzel vrednosti; drugič zapolnjuje vrzel, ki je že dolgo zevala in, tretjič pa najbrže ne zadnjič, zajema aktualno družbeno problematiko, v katere reševanje se zadnje čase vključuje vse večje število geografov. Po tematiki pa seveda knjiga presega okvir in smoter geografije oziroma geografske znanosti.